

HET LEGERMUSEUM OP OORLOGSVOET!

HONDERD JAAR '14-'18 IN DE COLLECTIES VAN HET
KONINKLIJK MUSEUM VAN HET LEGER EN DE
KRIJGSGESCHIEDENIS

Het Legermuseum (KLM) heeft een uitgebreid programma om de gebeurtenissen van een eeuw geleden voor het voetlicht te plaatsen. Niet alleen worden nieuwe tentoonstellingen voorgesteld, maar de herdenkingen geven ook aanleiding om zich grondig over een van 's werelds grootste collecties te buigen. Een overzicht.

Een greep uit het aanbod

Herinnering en herdenkingsplicht

In 2014 is het honderd jaar geleden dat enkele pistoolschoten in Sarajevo aanleiding geven tot de start van een bloedige wereldoorlog. Vier jaar lang verkeert de wereld in een totale staat van oorlog waaraan niets of niemand ontsnapt. Al in 2012 heeft het Legermuseum de aanzet gegeven tot de start van de herdenkingen met de jaarlijkse tentoonstellingscyclus *Bespiegeling(en) over de Grote Oorlog*. In dit kader loopt de tijdelijke tentoonstelling *Monumentum*, een kunstzinnige hedendaagse visie op de oorlogsmonumenten van de Eerste Wereldoorlog. Voor 2014 staan echter tal van projecten op stapel, verzameld in een uitgebreid programma waarin iedereen zijn gading zal kunnen vinden.

Educatieve dienst

De dagelijkse werking van onze educatieve dienst wordt toegespitst op de Eerste Wereldoorlog. Zoals elk jaar zullen de medewerkers opnieuw leuke spelletjes en activiteiten uit hun hoed toveren die kinderen en jongeren tijdens de krokus- en herfstvakantie doorheen de oorlog zullen leiden. Na een verkenning langs de collecties op basis van een heus oorlogsalfabet zal de Eerste Wereldoorlog voor hen geen geheimen meer hebben! Tijdens de zomerstage neemt de jeugd deel aan een bijzonder

Kinderen op bezoek in het KLM, november 2012. (K. Gony)

gevarieerd programma. Ze bezoeken niet enkel het museum, maar gaan op uitstap naar het voormalige front en ontdekken in Diksmuide de Dodengang. Verder leren ze aan de hand van foto's en filmbeelden alles over beeldvorming en ook het bezette België komt ruim aan bod. De jaarlijkse evenementen waaraan het museum traditioneel deelneemt zoals Erfgoeddag, Museum Night Fever, Open Monumentendag en de Nocturne zullen de Eerste Wereldoorlog als insteek hebben.

Online in 2014!

Op wetenschappelijk gebied blijft het museum natuurlijk niet achter. Het Archief- en Documentatiecentrum beheert immers duizenden documenten en foto's met betrekking tot de Eerste Wereldoorlog. Een belangrijke collectie – maar tot nog toe ontoegankelijk – is deze van de aanplakbrieven. Tijdens de Duitse bezetting werden alle nieuwe verordeningen, reglementen en nieuwsbulletins door middel van aanplakbrieven geafficheerd. Deze verzameling biedt een uniek inzicht in het streng gecontroleerde leven in bezet België. De affiches worden nu gedigitaliseerd en ontsloten. In 2014 zal iedereen deze collectie via de website van het museum kunnen doorzoeken op zoek naar sporen van de eigen lokale geschiedenis. Ook de duizenden glasnegatieven van het Belgische leger uit de Grote Oorlog worden in 2014 digitaal ter beschikking gesteld van de onderzoeker. Verder is in samenwerking met het In Flanders Fields Museum en de Universiteit Gent een nieuwe publicatie over luchtfotografie van de frontstreek in de maak. Een internationaal colloquium zal plaatsvinden bij de voorstelling van dit boek.

Focus op de collecties '14-'18

Een prestigieuze collectie...

Al vanaf 1916 worden uit propagandaoverwegingen stukken verzameld die op de vijand zijn buitgemaakt. Deze worden in een Koninklijk Legermuseum 'bis' in het Franse Sainte-Adresse nabij Le Havre tentoongesteld, stad waar de Belgische regering tijdens de oorlog zetelt. In 1919 verhuizen deze stukken naar het museum in Brussel, waar de verzamelingen ook de volgende jaren nog flink aangroeien. De rijkdom van het KLM is inderdaad toe te schrijven aan de ongelooflijk proactieve houding van de instelling onmiddellijk na de oorlog, waarbij zo veel mogelijk getuigenissen over het verschrikkelijke conflict worden bijeengebracht. Het museum vermenigvuldigt zijn contacten met alle oorlogvoerende landen en het land kan omwille van zijn martelaarschap ook op heel wat medelijden rekenen. Daardoor stromen tot in de jaren '30 de giften en buitenlandse bruiklenen toe. De wetenschappelijke ploegen die elkaar sindsdien zijn opgevolgd, zijn blijven ijveren om deze proactieve verwervingspolitiek gaande te houden en de collectiestukken onder de beste omstandigheden te bewaren. Vandaag telt de prestigieuze collectie meer dan 10.000 objecten.

... en een veelgevraagde collectie

De Belgische geschiedenis is de specificiteit van onze instelling, maar de collecties '14-'18 van het museum genieten een internationale faam omwille van het aantal vertegenwoordigde landen, de

diversiteit van de objecten en het unieke karakter van sommige stukken. Met de herdenkingen die er binnenkort aankomen, is het dus niet meer dan logisch dat heel wat mensen en instellingen zich tot het Koninklijk Legermuseum richten, vermits het KLM een echte referentie-instelling ter zake is. Uiteenlopende aanvragen bereiken ons vanuit verschillende hoeken: musea; regionale, provinciale en lokale organisaties; de wetenschappelijke gemeenschap en de academische wereld. Om doeltreffend op deze aanvragen te kunnen antwoorden en ondanks de budgettaire beperkingen heeft het KLM personeel aangeworven en is het gestart met een grootschalige opwaardering van de collecties over de Eerste Wereldoorlog, zowel voor de objecten die in de zalen worden tentoongesteld als voor de objecten die in de reserves worden bewaard.

Britse Mark IV Male tank, een uniek exemplaar. (KLM, inv. 1110216)

Een fundamenteel werk

Het KLM werkt momenteel aan de inventariscontrole van de collectie '14-'18 (uniformen, uitrusting, blanke wapens, vuurwapens, artillerie, voertuigen, vliegtuigen, transmissiemateriaal, medisch materiaal, ...). Deze grootscheepse operatie – die bij gebrek aan menselijke en financiële middelen voordien helaas niet kon worden uitgevoerd – wordt met enthousiasme en doortastendheid ondernomen, want op lange termijn is ze onontbeerlijk.

Het inventarisonderzoek garandeert de integriteit van onze collecties. De studie verifieert – object per object en ter plaatse – de aanwezigheid van de objecten die in de inventaris voorkomen: lokalisatie, bewaringsstaat, markeringen en de overeenstemming tussen object en beschrijving in de inventaris. Indien nodig confronteert de studie het object met de verschillende documentaire bronnen zoals archieven, wetenschappelijke literatuur, dossiers en catalogi.

Om de toegang tot de objecten te vereenvoudigen, werken we de bestaande elektronische gegevens bij, zoals het verbeteren en vertalen van de beschrijvingen en voegen we een fotografische inventaris toe. Er is ook een gemeenschappelijk glossarium uitgewerkt en een lijst met referentiewerken opgesteld. Het doel is het inventarisonderzoek aan een 'herconditionering' van de collectiestukken te koppelen. Dit verzekert een betere preventieve conservatie in de reserves.

Vermits een dergelijke dynamiek broodnodig is, neemt het KLM alle nodige maatregelen om dit diepteonderzoek met de hulp van de expertise van het voltallige personeel tot een goed einde te brengen.

Een toegevoegde waarde?

Een volledige inventaris met correcte identificatie en complete beschrijving beantwoordt aan verschillende behoeften zoals de identificatie van eventuele lacunes in onze collecties en de doeltreffende behandeling van de informatie-, documentatie- en objectaanvragen in het kader van de dienstverlening. Ze helpt echter ook bij het uitwerken van onze eigen tentoonstellingen, zowel de tijdelijke expo's in het kader van de herdenking van '14-'18 als het ambitieuze project om de volledige permanente tentoonstelling *Eerste Wereldoorlog* te herbekijken.

Nieuwe parcours

De zalen '14-'18 gisteren en vandaag

Aanvankelijk waren de collecties in drie delen opgesplitst: een zaal gewijd aan de rol van het Belgische leger; de 'Troeëenzaal' of 'Duitse Zaal' en de 'Zaal der Geallieerden'. In 1998 richt het museum de zalen 14-18 ter gelegenheid van de 80ste verjaardag van de Wapenstilstand opnieuw in. De onderverdeling per land wordt behouden, maar de verschillende landen worden onder een dak samengebracht. De L-vorm maakt het mogelijk de kleine en grote collectiestukken beter voor te stellen. Het conflict wordt ook meer op historische wijze benaderd.

Troeëenzaal of Duitse zaal, 1936-1937. (KLM)

Aan de vooravond van de herdenkingen van de Eerste Wereldoorlog zal het museum alle betrokken vitrines en ruimtes opfrissen. Twee nieuwe ruimtes staan op het programma. De volledige digitalisering van het beroemde IJzerpanorama van Alfred Bastien, die de reproductie onder andere formaten mogelijk maakt, is bijna afgerond. Het werk zal de rode draad doorheen de nieuwe scenografie vormen. Daarnaast zal in het kader van 'oorlog en maatschappij' het verhaal van bezet België aan bod komen. Tot slot voert het museum een actieve aanwinstenpolitiek om de collecties uit te breiden, zowel door openbare veilingen als door schenkingen.

De Dodengang herbekeken

Een van de enige overgebleven oorlogssites van het Belgische leger is de Dodengang in Diksmuide. Al sinds het einde van de oorlog is het een toeristische trekpleister. Vandaag krijgt de site zo'n 70.000 bezoekers over de vloer en dit aantal zal de komende jaren enkel nog stijgen. Reden genoeg voor het Legermuseum, dat deze site beheert, om ze grondig op te waarderen.

Een vernieuwd interpretatiecentrum

Op de eerste verdieping van het gebouw leiden verschillende onderwerpen de bezoeker doorheen de geschiedenis van de site. Als start geven thema's zoals *oorlog*, *invasie* en *water* de bezoeker de nodige achtergrondinformatie over de Grote Oorlog. Een aantal symbolische collectiestukken, zoals de alom bekende Duitse pinhelm, illustreert de eerste oorlogsmaanden. De geschiedenis van de Dodengang zelf wordt in het thema *kilometerpaal 16* voorgesteld aan de hand van teksten, foto's, objecten en kaarten. Een digitale tijdlijn stelt dag per dag de gebeurtenissen in de Dodengang voor. Het is een unieke en gedocumenteerde databank die een uitzonderlijke blik werpt op de dagelijkse gebeurtenissen op deze plaats.

In het volgende thema komt het leven van de soldaten in de loopgraven aan bod. Ook hier illustreren originele en unieke collectiestukken dit thema. De dood krijgt een speciale vermelding. Op basis van historisch onderzoek is een databank samengesteld van Belgische militairen die in de Dodengang om het leven kwamen. Deze microhistorische invalshoek laat toe dat een bezoeker geconfronteerd wordt met de werkelijkheid van de oorlog. Een helm met kogelgat, een doodskist, foto's en verhalen vullen het thema aan.

Op de tweede verdieping krijgt de bezoeker aan de hand van een panoramisch zicht een overzicht van de actuele site. Hier wordt ook kort ingegaan op de geschiedenis van de site na het einde van de Eerste Wereldoorlog. Oorlogstoerisme is hier het sleutelwoord.

Met een multimediasgids kan een bezoeker ten slotte zelf op ontdekking doorheen het ingewikkelde loopgravenstelsel. De heropening van de site 'Dodengang' is voorzien in het voorjaar van 2014.

De dodengang, anno 1917. (KLM)

Zicht op de loopgraven van de Dodengang, 2012. (J. Van der Fraenen)

Meer

Het volledige en uitgebreide programma wordt in de loop van 2013 voorgesteld in het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis. Hou zeker onze website in de gaten!

www.klm-mra.be